
ЕВРОПЕЙСКИ ВЪОРЪЖЕНИ СИЛИ – ФИКЦИЯ ИЛИ ВЪЗМОЖНА РЕАЛНОСТ?

Стефан ХАДЖИТОДОРОВ*

Николай ПАВЛОВ**

Георги КРЪСТЕВ***

Атанас РАДЕВ****

Originally, the European Union (EU) was designed as an organization for economic cooperation, for preventing and overcoming conflicts but not as a Defense Union. However, the European integration process leads to new EU competencies, stronger cooperation and unity and even the idea for European Armed Forces (EAF). A multitude of new external and internal threats sets forth the need for an effective EU Common Security and Defense Policy on the political agenda. Many obstacles to this policy are still present and the EU still lacks consolidated political will in this respect. It is widely accepted that the development of EAF will be an arduous process and it is not likely that these Forces will be established in the next few years. It would be positive to carry out an intensive debate on the substance of the problem, to clarify the details and to overcome the obstacles with a view to establishing the European Armed Forces in the next decade. The time for the implementation of this ambitious idea has still not come, but might not be too far in the future.

Увод

Идеята за създаване на Европейски въоръжени сили се заражда след Косовската криза от 1999 г. и започва да се дискутира по-детайлно особено след първите плахи операции в рамките на т.нар. „Обща политика за сигурност и отбрана“ на ЕС, провеждани след 2003 г. Една от съществените причини за възникването на идеята е натискът от страна на САЩ в посока на това Европейският съюз да поеме управлението, и особено съответните разходи за растящия брой мироопазващи, мироналагащи и стабилизиращи мисии по света. Поради все още спорния и не съвсем ясно очертан характер на идеята често в стратегическите документи на ЕС вместо Европейски въоръжени сили (ЕВС) се използват термини като „отбранителни способности“, „военен компонент“, „гражданско-военна синергия“ и др. Така или иначе тази идея набира скорост. Необходимостта от изграждане на отбранителни способности се подчертава и в последния стратегически документ в тази област – Глобалната стратегия на ЕС от 2016 г.¹ Идеята за ЕВС намира многобройни поддръжници, особено сред представителите на водещата на този етап Либерална школа в теорията за международните отношения, които поддържат тезата за Европа като „хуманитарна“ или дори като „либерална сила“.²

---

* Авторът е член-кореспондент, професор, доктор на техническите науки, Център за изследвания по национална сигурност и отбрана, БАН.

** Авторът е доктор, Център за изследвания по национална сигурност и отбрана, БАН.

*** Авторът е доктор, Център за изследвания по национална сигурност и отбрана, БАН.

**** Авторът работи в Центъра за изследвания по национална сигурност и отбрана, БАН.

¹ **A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy.** June 2016.

² **Biscop, Sven (ed.) 2009. The Value of Power, the Power of Values – A Call for an EU Grand Strategy.** – In: *Egmont Paper*, No. 33, Brussels, Egmont – The Royal Institute for International Relations.

Според някои идеята за ЕВС представлява неумел опит за обосноваване на „смяната на пола“ на Европейския съюз в системата на международните отношения. ЕС възниква с ясна антимилиитаристична цел – да предотврати възникването на нов въоръжен конфликт между държавите в Европа след края на Втората световна война. Това е международна, наднационална организация, основно с икономически цели и има подчертано граждански характер. За разлика от НАТО ЕС никога не е бил замислян като отбранителен съюз.³ Развитието на европейската интеграция обаче, както и разширяването на ЕС, е съпроводено с разширяването на тематичния обхват на различните политики, като се включват социални, хуманитарни, регионални, научни и други аспекти. Това води до натрупване на нови компетенции и до все по-често поставяне на въпроса за по-силно единоредствие, в т.ч. и създаване на ЕВС. И до днес обаче т.нар. „Обща политика за сигурност и отбрана“ (ОПСО) е най-слабо развитата обща политика на ЕС. Т.нар. „Европейски бойни групи“ (*EU battlegroups*) съществуват само на книга и не са участвали в нито една реална операция. Като цяло ЕС се възприема като „книжен тигър“ във военно отношение.⁴ Стратегията за сигурност на ЕС от 2003 г.⁵ има подчертано позитивна нагласа („Сигурна Европа в един по-добър свят“) и граждански характер и разглежда развитието на военните способности в неразривна връзка с гражданските. В Стратегията на ЕС за вътрешна сигурност⁶ за военни способности се споменава само веднъж, и то в скоби, при изброяване на силите, с които на място трябва да взаимодействат гражданските способности за сигурност и правоналагане.⁷

По-долу е направен опит за кратък анализ на съвременните заплахи, рискове и предизвикателства за ЕС като структура на 28 (към момента) държави, на препятствията за създаване на ЕВС, на възможностите и необходимостта от създаване на общи способности и система за сигурност в ЕС, в т.ч. ЕВС.

СЪВРЕМЕННИ ЗАПЛАХИ И РИСКОВЕ ЗА СИГУРНОСТТА И ОТБРАНАТА НА ЕС

В динамичния и разностранен свят, в който живеем, всяка структура, било то социална, икономическа, политическа, военна или стратегическа, е изправена пред множество предизвикателства, генерирани както от вътрешната, така и от външната среда. През последното десетилетие ЕС е подложен на различни по характер и мащаб изпитания и

---

³ Тук трябва да споменем Западноевропейския съюз (ЗЕС), който съществува паралелно с ЕС (и не трябва да се бърка с ЕС!) до официалния си край през 2011 г., но в нито един период от своето съществуване не е бил разглеждан като реална боеспособна структура. ЗЕС е европейска военна и политическа междуправителствена организация, създадена през 1954 г. като продължение на учредения през 1948 г. Западен съюз, включващ Великобритания, Франция, Белгия, Нидерландия и Люксембург. Седалище – в Брюксел. В Съюза членуват държавите от Европейската общност Белгия, Франция, Германия, Италия, Люксембург, Нидерландия, Португалия, Испания и Великобритания. През 1992 г. Гърция подписва протокол за присъединяване. Други европейски държави са със статут на наблюдатели или асоциирани членове. С Договора от Маастрихт, Нидерландия (1992 г.), ЗЕС става военен компонент на ЕС и формулира общата европейска отбранителна политика. България е асоцииран партньор на ЗЕС от 1995 г. ЗЕС е създаден по времето на Студената война с цел взаимопомощ между западните държави при евентуална военна заплаха. След края на Студената война целите и задачите, както и съответните институции, се прехвърлят към Общата политика за сигурност и отбрана на географски по-всеобхватния Европейски съюз. Процесът на консолидация е завършен през 2009 г., когато е създадената клаузата за солидарност в Договора от Лисабон, силно подобна (но не идентична) на клаузата за взаимна отбрана в договора, създава ЗЕС. Впоследствие държавите, подписали променения договор от Брюксел, решават да прекратят договора на 31 март 2010 г., като всички дейности на ЗЕС постепенно се прекратяват до юни 2011 г. На 30 юни 2011 г. официално е обявено прекратяването на съществуването на Западноевропейския съюз.

⁴ Вж. напр.: Kern, Soeren. European Union: Global Security Actor or Paper Tiger? – In: *World Politics Review*, March 9, 2010.

⁵ <https://europa.eu/globalstrategy/en/european-security-strategy-secure-europe-better-world>

⁶ https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC3010313ENC.pdf

⁷ Ibid, p. 30.

предизвикателства, повечето от които са измерими в контекста на отбраната и сигурността.

Без да се претендира за пълнота и да са подредени по важност основните фактори/проблеми, които са заплахи за сигурността и отбраната на ЕС, са следните:

А. Външни фактори

1. Военните конфликти в Сирия и цялостната дестабилизация на региона в Близкия изток и Северна Африка.

2. Самоопределилата се за държава терористична организация „Даеш“⁸, която простира своите идеи, канали, последователи и групировки освен в Азия и Северна Африка, но и в пределите на Европа.

3. Все по-често се осъществяват терористични атаки на „Даеш“ на територията на европейските държави, като типичен пример са Франция, Германия, Белгия, Англия и др. Обект на атаки са летища, стадиони, пазари, клубове, медии и др.

4. Първите два фактора доведоха до огромен по своите мащаби миграционен поток. Факт е, че през последните няколко години бежанските потоци от зоните на бойните действия в Сирия и Близкия изток се смесват с имигрантски вълни от Азия и Северна и Централна Африка. Масовата имиграция в Европа доведе до политическа нестабилност и отново до редица разногласия между европейските лидери и държави, както и вътрешни недоволства в страните от ЕС, основно в онези, в които са настанени имигрантите, като се засегна и въпросът за ефективността на Шенгенското пространство и колко е надеждно то, щом не успява да се справи с подобна миграционна криза.

5. Военният конфликт в Източна Украйна и анексията на полуостров Крим от страна на Русия породиха някои различни и противоречиви мнения в политическото пространство на ЕС, но в крайна сметка доведоха до сплотяване на европейските държави и лидери, което беше изразено в единодушно налагане на санкции на Русия⁹ от страна на ЕС.

6. Хибридна война, водена от Русия, изразяваща се основно в дестабилизация както на държавите от т.нар. „Източно партньорство“ (Армения, Азербайджан, Беларус, Грузия, Молдова и Украйна), така и на Прибалтийските републики и повечето държави от бившия „социалистически лагер“.

7. В икономическо и търговско отношение понастоящем ЕС търпи загуби на пазарни позиции – тук фактор е все повече нарастващата роля на съюза БРИКС (Бразилия, Русия, Индия, Китай, Република Южна Африка). Страните от БРИКС превземат все повече пазарни ниши в ЕС, като принуждават местните икономики да отстъпват поради ниски ценови условия на предлаганата от БРИКС стока.

Б. Вътрешни фактори

1. Финансовата криза в Гърция, започнала през 2009 г. и поставила на изпитание финансовата система на ЕС.

2. Финансовата нестабилност в Португалия, Испания (за които съществува мнение, че са излезли от най-острата фаза), а все още и в Италия.

3. Излизането на Обединеното кралство от ЕС, т.нар. „brexit“. Това породило редица въпроси, главният от които е доколко е ефективен самият Съюз и дали в него вече не са започнали процеси на разпад.

4. Вътрешните противоречия и разногласия между държавите членки по въпросите за миграционните потоци.

5. *Де факто* липсва ясна и подробна Обща политика за сигурност и отбрана (ОПСО).

6. Риск от дестабилизация на Шенгенското споразумение.

---

⁸ В статията се използва разпространеното в арабския свят „Даеш“ вместо „Ислямска държава“ („ИД“) не поради кривоизразена „политическа коректност“, а като се има предвид стремежът да се избягва понякога умишлено налаганото разбиране за тъждественост между тази организация и основите на исляма.

⁹ Санкциите към Русия фактически са ограничителни мерки по отношение на висши длъжностни лица и икономически субекти в Русия, които са отговорни за анексията или осъществяват стопанска дейности в Крим.

7. Различно ниво на социално-икономическо развитие на държавите от ЕС, съпроводено с продължаваща финансова криза и силно недоволство от обедняването на европейските граждани.

Отделно следва да се разгледа развитието, и по-точно спирането на развитието, и дори отстъплението, от постигнатото в рамките на Европейската политика на съседство, намерила израз в понятията „Източно партньорство“ и „Южно партньорство“.¹⁰ С изненадваща за всички сила и острота проблемите на сигурността, и дори на отбраната, замениха в дневния ред на ЕС темите за партньорство, сближаване, икономическо развитие и разширяване на територията на прилагане на съвременните демократични ценности.

Въпреки всички тези рискове, заплахи и опасности, надвиснали над Европа, и в частност над ЕС, процесите на дестабилизация и разногласие в политическите мнения на водещите държави не водят до успех в разрешаването на важните, със стратегическо значение въпроси на сигурността и отбраната. Напротив – увеличават нестабилността и подтикват обществата към даване на гласност на крайнодесни или крайнолеви идеи. Все повече ключови лица подкрепят тезата, че единственият начин за сплотяване и намаляване на разногласията в направлението „Сигурност и отбрана“, е да се действа за изграждането на единна система за сигурност със собствена структура и органи, която да се противопостави на предизвикателствата пред общата сигурност и отбрана. Но тук идва ред на съществените пречки пред реализацията на тази идея.

ПРЕПЯТСТВИЯ, ПОДОЗРЕНИЯ, ОПАСЕНИЯ И ВЗАИМООТНОШЕНИЯ

Защо все пак много хора подхождат изключително скептично към въпроса за ЕВС. Изтъкват се много причини и те са съществени. Ето някои от тях.

1. Идеята за Европейски въоръжени сили няма адекватна научна и теоретична обосновка. Тя противоречи на утвърдените в социалните науки теоретични обосновавания на независимата държавна власт – принципа на народен суверенитет и теорията за общественения договор. По принцип въоръжените сили са орган за осъществяване на насилие. Потенциално ЕВС могат да бъдат използвани срещу определени групи европейски граждани или дори срещу цели европейски народи. При подписването на учредителните договори и договорите за присъединяване към ЕС не е предвидено Съюзът да се трансформира в отбранителен съюз. Тогава, за да има поне минимална легитимност, идеята за ЕВС следва да бъде одобрена от европейските граждани след провеждане на общоевропейски референдум. Налагането на тезата за ЕВС по същество представлява унищожаване на сегашния обществен договор между европейските народи и транснационалната организация Европейски съюз. За създаването на ЕВС фактически трябва да се премине към нов договор между държавите – членки на ЕС, към създаването на конфедерация от ев-

---

¹⁰ Източното партньорство е инициатива, идеята за която възниква през юни 2008 г., за политическо и икономическо сближаване на шест държави от постсъветското пространство (Армения, Азербайджан, Беларус, Грузия, Република Молдова и Украйна). След конфликта между Грузия и Руската федерация през юли 2008 г. Европейският съвет призова Европейската комисия да ускори работата по осъществяване на инициативата. Реално тя започва през 2009 г., като в нея участват ЕС като цяло, отделни държави членки и изброените бивши съветски републики. Политиката на партньорство отменя на втори, по-задан план проблемите на сигурността и като че ли изключва проблемите на отбраната, т.е. военните аспекти, от дневния ред на междудържавните отношения. През 2014 г. обаче Източното партньорство бе подложено на изпитания, които засегнаха не мащабите на неговото прилагане, а самата му същност. След анексирането на Крим от Русия и началото на сепаратистките тенденции в Източна Украйна политиката за Източно партньорство вече не изглежда така перспективна и по същество се сблъска с геополитическите интереси, дефинирани в Кремъл, и с неговата безкомпромисна решителност да ги отстоява с всички сили и средства. Южното партньорство (Алжир, Египет, Израел, Йордания, Ливан, Либия, Мароко, Палестина, Сирия и Тунис) на свой ред бе подложено на изпитанията, породени от рухването на режимите в редица държави от Близкия изток и Северна Африка и от породената или благоприятствана от тях мощна миграционна вълна от Азия и Африка към държавите от ЕС.

ропейски държави или Европейски съединени щати. Естествено такъв нов договор трябва да бъде одобрен след референдуми във всяка отделна държава – член на ЕС.

2. Нещо немаловажно – напускането на Обединеното кралство от ЕС представлява акт, който отново издига националната държава като основен субект в системата на международните отношения. В практически план този акт е ясно предупреждение срещу опитите за прекомерно присвояване на народен суверенитет от страна на една международна бюрокрация, каквато от формално-правна гледна точка е ЕС. Ето защо с голяма степен на вероятност може да се прогнозира, че по-нататъшните опити за отнемане на народен суверенитет, напр. чрез създаване на ЕВС, може би ще засилят центробежните сили, и дори могат да ускорят разпадането на ЕС. Ето защо дискусиите за тях трябва да са задълбочени, внимателно поднесени и с много добра аргументация.

3. Според някои оценки, макар и да не се дефинира открито, подтекстът на идеята за Европейски въоръжени сили е, че националните армии (или поне съществени техни способности) на държавите – членки на ЕС, трябва да бъдат подчинени. Това е довод, който прави тази идея много трудна за реализация.

4. Възниква и друг съществен въпрос: какво е отношението на САЩ към възможността Европа да има собствени въоръжени сили. Досега идеята за дублиране на НАТО винаги е била блокирана от САЩ, както и от Великобритания или Турция. Създаването на втора, паралелна, структура, подобна на НАТО в Европа изисква огромно количество пари. Европейските вноски в Алианса, които, макар и по-малки от тези на САЩ, няма как да не се пренасочат към собствени структури. Дори и в момента някои европейски държави не изпълняват ангажимента си към Северноатлантическия алианс да отделят 2 % от своя БВП за развитие на военни способности. Засега виждането е, че ЕВС ще се опират на логистичната поддръжка на НАТО. Но в НАТО действа принципът на консенсус. Много хора са на мнение, че въоръжени сили на Европа без благосклонността на САЩ не са възможни. И естествено възниква въпросът за какво им е на американците европейска армия, в която те няма да имат никакъв оперативен контрол. В НАТО оперативният контрол на САЩ е около 80 %.

5. Великобритания е другият голям противник на идеята за ЕВС. Тя категорично заявява, че всяка инициатива за европейска армия ще омаловажи НАТО. Сега, при Brexit-a, Великобритания отстоява позицията, че ще запази своите ангажименти към военната сигурност като активен член на НАТО. Една от основните тези, повтаряни от евроскептиците по време на референдума във Великобритания за напускане на ЕС, бе: „Много млади мъже и жени биха се записали в армията, за да служат на страната си. Но едва ли биха го направили, за да са подчинени на група безлики бюрократи в Брюксел“. Системната съпротива срещу по-тясната интеграция на европейските държави, особено в сферата на отбраната, е една от най-твърдо следваните политики на британските правителства от десетилетия, тъй като страната има най-добре подготвените въоръжени сили на Стария континент и съответно би допринасяла най-много за бойните способности.

Решението на Обединеното кралство да напусне ЕС обаче изненадващо може да разчисти пътя към реалното изграждане на истинска европейска армия, и то в сравнително обозримо бъдеще. Главното опасение на скептиците е, че пренасочването на ресурси към бъдещата европейска армия може да подкопае военните способности на НАТО, който е реален и функциониращ гарант на мира в Европа от Втората световна война насам.

6. Много среди в Германия поддържат идеята категорично. Естествено тук присъства и интересът на германското военнопромишлено лоби. Подобна армия би засилила влиянието на Германия не само в Европа, но и в света. Тъй като Германия е лидер на ЕС, страната има най-голям интерес от създаването на обща армия, защото германците съвсем логично ще доминират в ръководството и решенията на бъдещите европейски въоръжени сили. Бундестагът прие дори документ, който обаче прилича повече на декларация за намерения, отколкото на конструктивни стъпки.

7. Изграждането на ЕВС, особено в последно време, се радва на сериозна подкрепа и от страна на Франция. Според френски правителствени източници президентът е бил уверен, че отношението към военната интеграция на европейско ниво ще се подобри сериозно след оттеглянето на Великобритания от ЕС. Подкрепата на Франция за инициативата е закономерна и логична, тъй като след Brexit-а тя ще остане единствената официална ядрена държава в ЕС, нейната армия на практика остава най-силната в Европа и вероятно ще се окаже гръбнак на евентуални бъдещи европейски въоръжени сили.

8. Различни най-отговорни лица от държавите от „Нова Европа“ изразяват убежденията си, че в дългосрочен план няма как да се справим без обща европейска армия.

9. Основният проблем около евентуалното създаване на европейска армия си остава опасението, че тя може да остане просто куха бюрократична структура без реален боен потенциал. Дори в момента съществуват т.нар. „бойни групи на ЕС“ – 18 бойни формирования с размерите на подсилен батальон – около 1500 души, които са под директен контрол на Съвета на ЕС. Въпреки че на теория те би трябвало да са оперативно готови от 2007 г., повечето от въпросните бойни части съществуват само на хартия. Готовността за участие в състава на бойна група също така остава национално решение в съответствие с външнополитическите приоритети на съответната държава членка. Резултатът е, че до момента бойните групи на ЕС са участвали само в две учения (през 2008 и 2014 г.) и никога не са участвали в реална военна операция.

10. Детайлите във взаимоотношенията НАТО – ЕВС не са изяснени. Например не е ясно как ще се действа при заплахата за някоя от шестте държави – членки на Евросъюза, които не членуват в НАТО, – Австрия, Кипър, Швеция, Финландия, Ирландия и Малта. И дали ако европейските членове на Северноатлантическия алианс решат да ги защитят с въоръжени сили, това ще ангажира и неевропейски съюзници, като САЩ, Канада, Турция, а скоро и Великобритания, да се притекат на помощ по силата на чл. 5 от Вашингтонския договор.

Много са все още неяснотите, а както добре знаем, проблемите са винаги в детайлите. Така че въпросът дали ЕВС ще се осъществят и дали държавите ще имат необходимите за целите ресурси, все още е отворен. В ЕС има достатъчно лобита, които ще работят против, както има и други, които трудно разбират точно същността на идеята. Факт е, че различията, липсата на единство по редица проблеми, както и цялостен политически съюз, правят дебата по възродената тема за ЕВС сложен и с неопределен срок. Факт са обаче и кървавите събития в Близкия изток, нестихващото напрежение в Украйна, бежанските потоци, последствията върху европейската икономика от различни фактори, както и недоволството на собствените граждани, които губят доверие в способността на европейските лидери да отстояват европейските интереси. Това са причини, които ще ускорят вземането на решение.

ВЪЗМОЖНОСТИ И СИЛНИ СТРАНИ

В интервю през м. март 2015 г. председателят на ЕК Жан-Клод Юнкер обоснова възграждането на старата идея за европейска армия като необходимост, като се имат предвид заплахите отвъд границите на ЕС, за защита на европейските ценности и задълбочаване на интеграцията на държавите членки.¹¹ Според него единната европейска армия би показала на света, че между държавите – членки на ЕС, никога повече няма да има война. Такава армия би помогнала на ЕС да осъществява общата си външна политика и политиката си на сигурност, да осъзнава отговорностите, които има Европа в света, и да бъде инструмент за отстояване на интересите на ЕС. По думите му *„европейската армия няма да се създаде, за да бъде незабавно дислоцирана. Но общата европейска армия би показала*

---

¹¹ Вж.: **Jean-Claude Juncker calls for EU Army.** – In: *The Guardian*, March 08, 2015.

на Русия, че се отнасяме сериозно към защитата на ценностите на ЕС“. Очевидно, че като прагматичен политик Юнкер просто изрази на глас онова, което повечето европейци и лидерите им мислят, но споделят под сурдинка.

Защо е нужно да се действа в посока на обединяване на способностите в сферата на сигурността и отбраната?

1. Посочените по-горе заплахи, рискове и предизвикателства са съществени и достатъчни, за да обосноват необходимостта от създаването на ефективна и ефикасна система за сигурност и отбрана в рамките на Европейския съюз, която да действа като единна структура. Не са малко политиците, особено християндемократите от Бундестага, които заявяват сериозно намерение да ускорят процеса на създаване на обединени въоръжени сили на Европейския съюз. Според тях, а и според анализатори, различните национални армии в рамките на ЕС трябва да водят координирано и структурирано сътрудничество с цел то да доведе в дългосрочна перспектива до създаване на единна армия на Европа. Подобно сътрудничество между националните армии ще доведе до „взаимна изгода във финансов и отбранителен план“ за европейските държави.

2. Според изявленията на Европейската комисия обединяването на военни и отбранителни ресурси на държавите от ЕС ще позволи икономисването на 120 млрд. евро годишно. На фона на нуждите на държавите – членки на ЕС, това не е малка сума. В тази посока един от най-активните поддръжници на инициативата за европейска армия – влиятелният евродепутат Ги Верховстад (лидер на групата на либералите ALDE и бивш премиер на Белгия), коментира в представянето на своя план за реформи на ЕС следното: *„Единственият начин да защитим Европа е да изградим силна и обединена отбрана. Изразходваме половината от американския военен бюджет, а можем да осъществим само 15 % от техните операции. И причината е, че дублираме почти всичко“*¹². От това се разбира, че ЕС изразходва по-малко, но за сметка на това и по-неефективно. Въпреки опита от Втората световна война и последвалата Студена война държавите членки все още продължават да упорстват с индивидуални действия в областта на отбраната и сигурността, което от своя страна води до намаляване на ефективността при разходване и възвръщаемостта на направените инвестиции. И още от Верховстад: *„Време е да поемем своите отговорности. Вземете например сирийската трагедия – не САЩ, а Европа понася всички негативни последици. Така че нека да създадем европейска отбранителна общност“*.

Според европейските либерали първата стъпка е изграждане на главна квартира на интегрираната евроармия, за чиято основа да послужи Eurocorps. Това е военна структура на ЕС от около 1000 души основно от шест държави – Германия, Франция, Испания, Белгия, Полша и Люксембург. На теория тя може да командва въоръжени сили с численост около 65 хил. души, като основата е френско-германска бригада, но на практика никой не знае какво ще се случи.

3. До този момент всички действия по посока на ОПСО на ЕС са регламентирани в Договора за ЕС. Засега НАТО като военно-политическа организация е единственият сериозен стълб на европейската сигурност. От страна на общоевропейските структури Европол е с второстепенно значение и тя преобърна идеята и функциите си от „Европейска полиция“ в „Администрация на полицейската дейност“ във всяка държава членка. Въпреки своята дейност като организация, която спомага за борбата с организираната престъпност, ефективността ѝ е ниска поради слабия контрол. Друга общоевропейска структура е Европейската агенция за гранична и брегова охрана (Frontex), която помага на държавите от ЕС и на тези, асоциирани към Шенген, да управляват външните си граници. Агенцията подпомага и хармонизирането на граничните проверки в ЕС и улеснява сътрудничеството между граничните органи в държавите от ЕС, като предоставя техническа помощ и експертен опит. Във всички свои сфери на дейност Агенцията действа като

---

¹² Изказване на Верховстад пред Европейския парламент. 28.06.2016.

координатор, създавайки специализирани мрежи с участието на гранични органи. Целта е разработване и споделяне на добри практики между граничните органи на държавите от ЕС и на тези, асоциирани към Шенген. Но всеобщо е мнението, че тази Агенция би могла да бъде много по-ефективна и полезна, ако има и конкретни изпълнителски функции. Следователно са налице по-добри предпоставки за голямо начинание в областта на общоевропейската политика за отбрана и сигурност.

4. Немалка част от държавите на ЕС вече влагат финансов ресурс в размер на 2 % от БВП в отбрана и сигурност, което предполага да се развиват по-добри и осъвременени способности, да се инвестира в изследвания и технологии, въоръжаване и т.н. Сформирането на обединени способности под шапката на Европейската агенция за отбрана (EDA) дава възможност различни групи от държави – членки на ЕС, да могат да формират необходимите сътрудничества в условията на прозрачност за всички, но без задължението инициаторите на конкретните проекти да приемат допълнителни членове против тяхното желание. Предприемането на тези стъпки обаче ще изисква подкрепата и съгласието на всички държави членки.

5. Освен общото съгласие на всички държави членки, без сериозното и признато от другите лидерство на Германия и Франция (след напускането на Великобритания) всичко това е невъзможно да се случи.

6. По отношение на страховете и резервите от страна на НАТО по-силните европейски отбранителни способности и идентичност и различните форми на сближаване и съвместно използване на ресурсите винаги са се разглеждали в позитивен план. Ако спокойно и аргументирано се обяснят на не-европейските членове на НАТО мотивите и ясно се разграничат отговорностите и точно се определят финансовите ангажименти, ЕВС не може да бъде конкуренция на НАТО. Трябва да се положат ясните фундаменти на по-сериозна реализация на концепцията за интелигентната отбрана и споделянето на ресурси (pooling and sharing). В този дух европейските държави – членки на НАТО, се споразумяха на срещата на министрите на отбраната в Брюксел в средата на февруари 2017 г. да закупват съвместно самолети и подводници. Освен това е възможно и откриването на нови командни щаботове за елитните войски на Алианса в Европа.¹³ „НАТО съществува, за да защитава от външно нападение своите членове, повечето от които са европейски държави. Европейците обаче трябва да сме по-добре екипирани, обучени и организирани, за да допринасяме решително за това колективно усилие, а също така да действаме автономно, ако и когато това е нужно“, се казва и в доклад на върховния представител на ЕС по външните работи и сигурността Федерика Могерини, появил се публично преди около половин година.¹⁴

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Политическият дебат на тема интеграция в сферата на сигурността и отбраната заема вече предни места в дневния ред на европейските политици през последните няколко месеца. Това се случва в рамките на различните формални и неформални срещи на върха и във връзка с евентуалните дълбоки реформи в ЕС след отчитане на съвременните заплахи и рискове от външен и вътрешен за ЕС характер. В момента разговорът по въпросите на общеевропейската сигурност и отбрана вече е натрупал достатъчно критична маса, така че може постепенно да се премине от думи към действия. За все повече хора е ясно, че имайки свои въоръжени сили, Европа ще може да реагира по-надеждно на заплахи и кризи за мира в държавите членки или в съседни държави. Съществуват мно-

---

¹³ Според „Ройтерс“ това е опит Европа да демонстрира на новата администрация в Белия дом, че се отнася сериозно към защитата си и ангажиментите в НАТО.

¹⁴ Europe forges ahead with plans for „EU Army“. – In: *The Telegraph*, September 06, 2016.

жество важни вътрешни и външни фактори, които обуславят необходимостта от създаването на ефективна и ефикасна система за сигурност и отбрана в рамките на Европейския съюз, която да действа като единна структура. Основен проблем обаче е липсата на консолидирана политическа воля и желание да се използват пълноценно всички съществуващи военни способности и инструменти за постигане на целите на външната и вътрешната политика на ЕС. Ключов ще бъде въпросът за ефективното харчене и управление на разходите, отделяни за отбрана и сигурност. Новата Глобална стратегия на ЕС от 2016 г. формално може да се приеме като Обща стратегия за сигурност и отбрана, която регламентира основните похвати и действия при евентуални мащабни рискове, опасности и заплахи. Но все още не е разработен конкретен план за нейната реализация. Към момента всички общи действия се координират от разпоредбите на Договора за Европейския съюз (Договора от Лисабон). С разработването на конкретните компоненти и прилагането на тази Стратегия за сигурност и отбрана в Европа ще се даде висок приоритет на стартирането на постоянно структурирано сътрудничество и единодействие. Общото убеждение е, че сформирването на интегрирани въоръжени сили няма да е лесно, надали те ще бъдат факт през близките няколко години, но трябва интензивно да се водят дебати по същество, за да се уточнят детайлите и преодолеят пречките и с хоризонт към следващото десетилетие ЕВС да станат факт. Времето за осъществяването на тази идея още не е дошло, но очевидно не е и далеч.